

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMEN ADAYLARININ MESLEKİ ÖZ-YETERLİKLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Mustafa KAHYAOĞLU, Selami YANGIN
Dicle Üniversitesi, Siirt Eğitim Fakültesi, Siirt.

Özet

Bu araştırmada, ilköğretim bölümü aday öğretmenlerin mesleğe atılmadan önce öğretmenlik mesleğine yönelik öz-yeterlikleri, cinsiyet, bölüm, öğretim şekli, mezun olunan lise türü ve sınıf düzeyi değişkenleri bakımından incelenmiştir. Araştırma 2005-2006 öğretim yılı bahar döneminde Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi'nde okuyan toplam 330 öğretmen adayına uygulanmıştır. Çalışmada beş dereceli likert tipi "Öğretmen adayı öz-yeterlik ölçeği" kullanılmıştır. Cronbach alfa ile güvenilirlik testi yapılmıştır (Alpha=,8998). Veri çözümlemede, t-testi, varyans analizi ve aritmetik ortalama gibi istatistik teknikler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ilköğretim fen bilgisi öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının diğer bölümlerdeki öğretmen adaylarına göre mesleki öz-yeterliklerine ilişkin daha yüksek öz-yeterlik düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Öz-yeterlik, Aday öğretmenler, Öğretmenlik.

VIEWS OF PROSPECTIVE TEACHERS IN ELEMENTARY SCHOOL TEACHING DEPARTMENTS ABOUT PROFESSIONAL SELF-EFFICACY

Abstract

The purpose of this study is to determine the views of prospective teachers about professional self-efficacy. This research is conducted with 330 prospective teachers in Siirt Education Faculty of Dicle University by researchers. The assessment instruments used for the research were five-point likert type scale "Professional Self-Efficacy Scale". The validity and reliability of the scale were tested and prepared for usage in study area. The scale's reliability was determined as Cronbach alpha value ($\alpha=,8998$). The t-test, and mean scores were used in analysis. Results of the study showed that prospective teachers in department of science teaching have more positive views about professional self-efficacy than others.

Key words: Self-Efficacy, Prospective teachers, Teaching.

1. Giriş

Eğitim terimi bütün öğrenimleri içine alan ve insanın hayatı boyunca devam eden öğrenme faaliyetini ifade etmektedir⁽¹⁾. Eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek ve eğitimde verimi elde etmek, ancak sistemin bütün parçalarının uygun şekilde işletilmesi ile mümkün olabilir. Çağdaş eğitim anlayışında; öğretmen, öğrenci, yönetici, müfettiş, okul, çevre ve aile bir biri ile sıkı sıkıya etkileşim içinde olan, bir bütünün parçalarıdır. Bu parçalardan oluşan eğitim sisteminin verimli ve istenilen hedefler doğrultusunda çalışmasında kilit konumda öğretmen vardır.

Öğretmen, öğrenmeyi kılavuzlayan ve sağlayan kişidir. Öğrenme, öğrencinin kendisi tarafından elde edilen bir sonuçtur ve öğrenme yaşantıları sonucunda meydana gelir. Öğretmenin görevi, çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak öğrenme yaşantıları düzenlemek ve istedik davranışların öğrenci tarafından kazanılıp kazanılmadığını değerlendirmektir⁽²⁾. Ancak, öğretmenin görevi sadece öğretmek değildir. Öğretmenin öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamasının yanında sınıf yönetimi görevi de vardır. Sosyal bir sistem olan sınıfın organizasyonu ve yönetimi öğretmenin sorumluluk alanı içine girmektedir. Öğrencinin başarısında öğretimle sınıf yönetimi arasında birbirini tamamlayan bir ilişki olduğu görülür. Buradan hareketle öğretmenin öğretmenlik mesleki yeterlilik bilgisi; öğretim yöntemlerine yönelik yeterli ve sınıf yönetimine yönelik yeterlilik ile ilgilidir⁽³⁾.

Öğretmenlik Mesleği

İlköğretim, eğitim sistemimizin temel taşıdır. Bu eğitim kademesinde çocuğa, toplum içinde diğer bireylerle uyum içinde yaşama kural ve becerileriyle yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürmeleri için gerekli bilgi ve beceriler kazandırılır⁽⁴⁾. Bunları kazandıracak olan da öğretmenlerdir.

Eğitim kurumunun, öğretme-öğrenme ilişkisi içinde doğal olarak oluşmuş ilk eğitim mesleği öğretmenliktir⁽⁷⁾. Öğretmenlik, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 43. maddesinde şöyle tanımlanmıştır; “Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir.”

Eğitim-öğretim; öğrenci, öğretmen, amaç, konu, metot ve çevre öğelerinin bulunduğu bir ortamda, bunların karşılıklı etkileşimleriyle oluşmaktadır. İyi bir öğretim bunların birbirleriyle uyumlu ve işbirliği içinde yürütülmesi ile mümkündür⁽⁵⁾. Görüldüğü gibi eğitim sistemleri toplumun bütün kesitini içine alan birçok unsurdan oluşmuştur. Ancak öğretmen ögesi, sistemin odak noktasında yer almaktadır. Çünkü eğitimde hedeflerin gerçekleşmesi, büyük oranda öğretmenin sınıf ortamındaki performanslarına bağlıdır⁽⁶⁾. Öğretmenler, bu görevlerini Türk Millî Eğitimi'nin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak yerine getirmekle yükümlüdürler⁽⁸⁾.

Uçan⁽⁹⁾’a göre ise, öğretmenlik, öğretmenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli öğretme işi ve görevidir. Günümüzde değişik alanlarda gelip öğretmenlik yapanlar bulunmaktadır. Bunların başında sınıf öğretmenleri gelmektedir. Ülkemizde hâlihazırda görev yapmakta olan sınıf öğretmenleri farklı kademelerdeki okullardan mezun olarak öğretmenliğe başlamışlardır. Ancak, artık öğretmenlik sadece fakülte mezunlarına açık bir meslek durumuna gelmiştir. Bunun yanı sıra, zaman zaman diğer fakültelerin mezunları da “öğretmenlik bilgisi sertifikası” sahibi olmak şartıyla öğretmenlik için başvuruda bulunabilmektedirler.

Öğretmenlerin yetiştirildikleri kurumlarda söz edilen alanlarda gerekli eğitimi almaları gerekmektedir. Bu kurumların başında eğitim fakülteleri gelmektedir. Öğretmenlik mesleği sürekli kendini geliştirmeyi ve yetiştirmeyi gerektiren bir meslektir. Çünkü dünyada gittikçe artan bir hızda büyük ve köklü değişimler olmaktadır. Öğretmenin bu yeniliğe ayak uydurması ve aynı zamanda da yeniliklere açık bir toplum için öğrenciler yetiştirmesi gerekmektedir⁽⁷⁾.

Öğretmen Yeterliği

Eğitimde, öğrencilerin istenilen seviyeye gelebilmeleri için öğretmenlerin bazı alanlarda yeterliliklere sahip olmaları gerekmektedir. Son zamanlarda sıkça kullanılan öğretmen yeterlilik kavramı, bu alanda öğrenimini tamamlamış bir öğretmen adayının becerilerini açıkça ortaya koyması açısından çoğu eğitimci tarafından benimsenen bir kavramdır⁽¹⁰⁾.

MEB⁽¹¹⁾'e göre yeterlilik kavramı, bir işi veya görevi yapabilme gücü demektir. Öğretmen yeterliliği ise öğretmenin her bir ana görev kapsamında, işlem karakterinde, kendi içinde bütünlüğü olan, meslek içinde tekrarlanan, daha alt işlem basamaklarına ayrılabilen, başkalarıyla bir araya gelerek farklı görevlerin yapılmasını sağlayan, süresi tam olarak belirlenmese de dakikalarla sınırlı bir zaman diliminde yapılabilen, gerektiğinde bir başkasına devredilebilir nitelikte olan alt görevleri anlatacak şekilde belirlenmiştir.

Öz-Yeterlik

Bandura (1986)'ya göre öz yeterlik, davranışların oluşmasında etkili olan bir niteliktir⁽¹²⁾. Diğer bir deyişle, bireyin gelecekte karşılaşılabileceği güç durumların üstesinden gelmede ne derece başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkındaki yargısı, inancıdır⁽¹²⁾. Öz-yeterlik bireyin becerilerinin bir fonksiyonu değildir. Bireyin becerilerini kullanarak yapabildiklerine ilişkin yargılarının bir ürünüdür. Öz-yeterlik, yaşantılar aracılığıyla gelişir. Kişi kendi eylemlerinin etkililiğini değerlendirir, bu eylemleri başka kişilerin eylemleri ile kıyaslar. Bu bireyin çevresindeki insanlar tarafından bireye, davranışlarının belli standartları ne ölçüde karşıladığı söylenir. Yetenekli olduğuna inanan bir birey (yetenekli olmasa bile) pozitif bir öz-yeterlik duygusu geliştirir. Zıt olarak, öz-yeterlik duygusu zayıf olduğunda bu bireyler daha etkisiz davranışlar sergileme eğilimindedirler⁽¹³⁾.

Öğretme yeterliği (Teaching efficacy), bir öğretmenin, öğrenmede zorluk çeken çocuklarda bile başarıyı yakalayabileceğine dair inancıdır. Öğretme yeterliği, öğretmenin öğrenci başarısı ile ilişkili olan birkaç kişisel özelliğinden ortaya çıkar⁽¹⁴⁾.

Bu çalışma, öğretmen adaylarının öz-yeterlik inancına dayandırılmıştır. Yapılan çalışmalardan bilinmektedir ki, "öğretmen adayları yüksek bir öğretim yöntemleri ve sınıf yönetimi yeterlik duygusuna sahip olduklarında mesleğe başladıklarında daha azimli olurlar ve daha kuvvetli bir şekilde çalışırlar⁽¹⁵⁾. Öğrencilerin zor öğrendikleri durumlarda bile, onlara bir şeyler öğretmek için daha fazla süre çalışırlar. Öğretmek açısından daha ısrarcıdırlar. Bunun en büyük sebebi de, bu tip öğretmenlerin kendilerine ve öğrencilerine olan büyük inançlarıdır⁽¹⁴⁾. Yüksek bir öz-yeterlik duygusuna sahip olan öğretmenler, öğrencilerine bir şeyler öğretmek için bir isteklilik hali sergiler. Bu tip öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinde uzun yıllar kalma şansı yüksektir⁽¹⁴⁾.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan aday öğretmenlerin mesleki öz-yeterlilik düzeylerini kendi görüşlerine göre ortaya koymak ve böylece öğretmenlik mesleği açısından önemli bazı sorunları belirlemektir. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara cevaplar aranacaktır:

Aday öğretmenlerin kendilerini mesleki bakımdan yeterli görmelerinde;

- Cinsiyetin, okudukları bölümün, öğrenim türünün, sınıf düzeyinin ve mezun oldukları lise türünün etkisi var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırmadan elde edilecek veriler, eğitim fakültelerinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği konusundaki yeterliliklerinin kendi görüşlerine dayanarak ortaya konulmasına yardım edecektir. Ayrıca sınıf öğretmenleri, sınıf öğretmeni adayları ve sınıf öğretmeni yetiştiren kurum görevlilerine mesleki uygulamalarına ilişkin bulgular, sonuç ve öneriler ortaya koyacak olması ile de katkı sağlayabilecektir.

Varsayımlar

- 1) Araştırma için seçilen deneklerin, belirlenen ve bilinen sınırlar içinde, alındıkları evreni temsil edebilecekleri varsayılmıştır.
- 2) Araştırmacı tarafından uygulanan anketin amaç için gerekli bilgileri ortaya çıkaracak nitelikte olduğu varsayılmıştır.
- 3) Aday öğretmenlerin, anket sorularına verdikleri cevapların doğru ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın örnekleme; 2005-2006 eğitim-öğretim yılında bahar döneminde, Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi'nde İlköğretim Sınıf Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği programlarında öğrenim görmekte olan 1., 2., 3. ve 4. sınıftaki öğrencilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Öğretmen: Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir⁽¹¹⁾.

Öz-Yeterlik: Bireyin, belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olarak yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısıdır⁽¹²⁾.

2. Yöntem

Bu araştırma, betimsel bir çalışmadır. Betimsel çalışma; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir⁽¹⁶⁾.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmenliği programında okuyan öğretmen adayı oluşturmaktadır. Evrendekilerin tamamına erişmek mümkün olmadığından evreni temsil eden örneklem rasgele seçilerek veriler bu örneklemden toplanmıştır. Evrenden seçilen örneklem .05 manidarlık düzeyi esas alınarak seçilmiştir

Çalışma İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünden 119, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünden 46 ve İlköğretim Sınıf Öğretmenliği bölümünden 165 olmak üzere toplam 330 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir.

Verileri Toplama Aracı

Araştırmaya temel teşkil eden veriler, öğretmen adayı öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin öz-yeterliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmış bir anketle toplanmıştır. Anket maddeleri, alanla ilgili literatür taraması sonucunda oluşturulan bir soru havuzundan seçilmiştir. Önce 44 maddeden oluşan anket, toplam 330 öğretmen adayına uygulanmıştır. Anketten elde edilen veriler, SPSS programına aktarılarak ölçme aracının güvenilirlik testi yapılmıştır. Anketin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) ,8998 olarak hesaplanmıştır. Ölçme aracının faktör analizi sonucunda bazı maddelerdeki ifadeler, yeniden düzenlenmiş ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Beşli likert tipinde ölçeklendirilen anket maddeleri, öğretmen adayı öğrencilerden anket maddelerinde yer alan ifadelerin kendileri açısından uygunluğunu 1 ile 5 arasında puan vererek belirtmeleri istenmiştir. Ölçeğin aralık genişliği ($a = \text{dizi genişliği} / \text{yapılacak grup sayısı}$) formülü ile hesaplanıp buna göre oluşturulan ölçekte; seçenekler ve sınırlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterliklerinin Değerlendirilmesi Ölçeğindeki Verilerin Değerlendirilmesinde Göz Önünde Bulundurulmuş Sınırlar.

Ağırlık	Seçenek	Sınırlar
1	Hiç yeterli değilim	1.00-1.79
2	Biraz yeterliyim	1.80-2.59
3	Orta düzeyde yeterliyim	2.60-3.39
4	Oldukça yeterliyim	3.40-4.19
5	Tamamen yeterliyim	4.20-5.00

Toplam 330 öğrenciye uygulanan anket yoluyla toplanan veriler, öğrencilerin üniversitede öğrenim gördükleri alan, öğretim şekli, mezun oldukları lise türü, sınıf düzeyi ve cinsiyetleri esas alınarak SPSS for Windows paket programında çözümlenmiştir. Veri çözümlemede aritmetik ortalama ($\bar{x}$), varyans analizi ve t-testi gibi istatistikî tekniklerden yararlanılmıştır. Ayrıca, manidar farklılık gözlenen boyutlarda, bu farklılığın hangi maddelere belirtilen görüşlerden kaynaklandığını görebilmek için Scheffe testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Katılımcıların anket maddelerine verdiği cevaplar doğrultusunda alt problemlere ait bulgular tablolar halinde verilmiştir. Tablolarda önemli görülen değerler ve anlamları tablolar altında açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

3.1. Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz-Yeterlik Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öğretmen adaylarının kendi görüşlerine göre mesleki yeterlik düzeylerini belirlemede kullanılan ankette yer alan maddelere verdikleri cevapların ortalaması, minimum ve maksimum puanlar ile standart sapmaları Tablo 2’de verilmiştir.

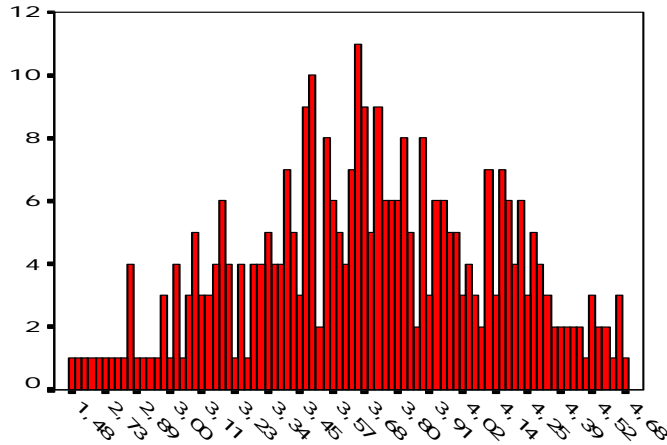
Tablo 2. Anket Maddelerindeki Ortalama Değerlerine Göre Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz-Yeterlik Düzeyleri

No	Maddeler	N	$\bar{x}$	S
1	Derslerde araç-gereç kullanmada	330	3.33	.91
2	Öğrencileri öğretim etkinliklerine katmada	330	3.67	.93
3	Yapılan ölçme değerlendirme sonucunda öğrenciye geri bildirim sağlamada	330	3.69	.85
4	Öğrencinin ihtiyacı ile konu alanı arasında bağ kurmada	330	3.59	.90
5	Öğrencilerin derslere karşı olan tutumlarını ölçmede	330	3.77	.84
6	Gezi-gözlem yoluyla öğretim yapmada	330	3.35	1.07
7	Öğrenciyi dersin amacından haberdar etmede	330	3.98	.812
8	Her derste bütün öğrencilerin etkinliklere katılımını sağlamada	330	3.46	.92
9	Programı öğrencilerin özelliklerini göz önüne alarak yeniden düzenlemede	330	3.42	.92
10	Güncel ve yaratıcı plânlama yapabilmeye	330	3.61	.99
11	Hazırlanan ölçme araçlarının geçerlilik ve güvenilirliklerini tespit etmede	330	3.33	.93
12	Derslerin içeriğini düzenlerken öğrencilerin görüşlerini almada	330	3.60	1.00
13	Yapılan günlük plânı uygulamaya koymada	330	3.70	1.00
14	Bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak plânlama yapmada	330	3.46	1.06
15	Özel öğretime ihtiyaç duyan öğrencilere uygun öğretim yöntem ve tekniklerini uygulamada	330	3.17	1.23
16	Sınıf kurallarını belirlerken öğrencilerin görüşlerini almada	330	3.93	.96
17	Öğrencilerin derste birbirleriyle gereksiz yere konuşmalarını engellemede	330	3.91	.95
18	İstenmeyen davranışlar için caydırma listesi hazırlamada	330	3.75	2.57
19	İstenen davranışlar için pekiştirme listesi hazırlamada	330	3.85	.93
20	Sınıftaki istenmeyen davranışları önlemede	330	3.88	.87
21	Öğrencilere yaptıkları olumsuz davranışlar hakkında geri bildirimde bulunmada	330	3.85	.94
22	Sıra ve masaların, öğrencilerin rahat edebileceği şekilde olmasını sağlamada	330	3.88	1.01
23	Sınıf ısısını kontrol altında tutmada	330	3.40	1.10
24	Sınıfın oturma düzenini, öğrencilerin isteklerini de göz önüne alarak düzenlemede	330	3.70	1.09
25	Sınıfın rengini öğrencilere uygun olacak şekilde belirlemede	330	2.97	1.30
26	Sınıfın oturma düzenini, çeşitli çalışmalar için değişikliklere izin verebilecek şekilde düzenlemede	330	3.90	.94
27	Sınıf içinde gürültü oluşmasını engelleyecek önlemler almada	330	3.99	.86
28	Sınıfın oturma düzeni, bütün sınıfın birbirini görebilmesine imkan verecek şekilde düzenlemede	330	3.84	1.03
29	Ders zamanını, plânlanan şekilde kullanmada	330	3.74	.91
30	Derste oluşabilecek gereksiz kesintiler için önceden önlem almada	330	3.34	.94
31	Sınıf içinde zaman kullanımı ile ilgili yönergeler hazırlayıp öğrencilere duyurmada	330	3.40	.96
32	Sınıfa zamanında girmede	330	4.34	.89
33	Öğrencilerin derse zamanında girmelerini sağlamada	330	3.96	.92
34	Ders zamanının nasıl kullanılacağını plânlamada	330	3.83	.90
35	Zamanı öğrencilerle birlikte plânlamada	330	3.28	1.13
36	Öğrencilerin kişisel problemleri ile ilgilenmede	330	4.16	.91
37	Öğrencilerin kendilerini ifade edebilmelerine imkan veren demokratik bir sınıf atmosferi oluşturmada	330	4.23	.83

38	Öğrencilerle ders dışı etkinliklerde de birlikte olma	330	3.87	1.03
39	Her derste bütün öğrencilerle iletişime girmede	330	3.63	1.03
40	Öğrencilerle günlük konular üzerine konuşmada	330	3.96	.93
41	Öğrenci aileleriyle etkin biçimde iletişim kurmada	330	3.58	1.06
42	Mesleki kuruluşlarla işbirliği yapmada	330	3.25	1.03
43	Öğrencilerin eğitimi için sosyal çevre ile işbirliği yapmada	330	3.57	1.04
44	Diğer öğretmenlerle işbirliği yapmada	330	3.96	1.06
Ortalama			3.68	.46

Ankette yer alan maddelerin ortalaması 3.68'dir, yani oldukça yeterli düzeyde çıkmıştır. 44 maddeye bakıldığında, 2 maddeye tamamen yeterliyim, 34 maddeye oldukça yeterliyim ve 8 maddeye ise orta düzeyde yeterliyim cevabı verildiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre, ankette belirtilen mesleki yeterliklere ilişkin ifadelerle bakıldığında öğretmen adaylarının kendilerini oldukça yeterli (3.68) düzeyde gördükleri ortaya çıkmıştır. Katılımcıların verdiği cevaplar içinde en düşük ortalama 2.97, en yüksek ortalama ise 4.34 olarak görülmektedir.

Öğretmen adaylarının verdiği cevapların ortalamaları incelendiğinde "Hiç yeterli değilim" cevabını veren 1 katılımcı çıkmıştır, 3 katılımcı kendini "Biraz Yeterli", 77 katılımcı "Orta Düzeyde Yeterli", 201 katılımcı "Oldukça Yeterli", 48 katılımcı "Tamamen Yeterli" düzeyde görmektedir. Buna göre katılımcıların % 0.4'u "Hiç Yeterli Değil", % 0.9'u "Biraz Yeterli", % 23.3'ü "Orta Düzeyde Yeterli", % 60.9'u "Oldukça Yeterli" ve % 14.5'i "Tamamen Yeterli" şeklinde kendini görmektedir. Bu sonuçlara göre, katılımcıların tamamına yakını kendini mesleki alanında oldukça yeterli görmektedir. Şekil-1'de katılımcıların aldıkları ortalamalar, sütun grafiği şeklinde aşağıda verilmiştir.

Şekil-1. Katılımcıların Aldıkları Ortalamalar Grafiği

3.2. Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz-yeterliklerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öğretmen adaylarının kendi görüşlerine göre, mesleki alanındaki yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Mesleki Öz-Yeterlikler ile Cinsiyet İlişkisi

		N	$\bar{x}$	S	t	p
CİNSİYET	Bayan	124	3.73	0.461	1.373	0.171
	Erkek	206	3.66	0.471		

$p > 0.05$

Yapılan t testi sonucunda bulunan p değeri “0.171” çıkmıştır. $p > 0.05$ olduğundan dolayı cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Katılımcı 124 bayan öğretmen adayının kendilerini yeterli görme düzeyleri ile 206 erkek öğretmen adayının kendilerini yeterli görme düzeyleri “Oldukça Yeterli” düzeyde çıkmıştır. Ortalamalara bakıldığında bayanların “ $\bar{x} = 3.73$ ” ve erkeklerin ise “ $\bar{x} = 3.66$ ” ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu ortalamalar birbirine çok yakındır. Bu sonuca göre, mesleki yeterlik ile ilgili olarak anket maddelerine verilen cevapların bayanlarda ve erkeklerde aynı düzeyde olduğu söylenebilir.

3.3. Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz-yeterliklerinin Okudukları Bölüme Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öğretmen adaylarının kendi görüşlerine göre mesleki yeterlik düzeylerinin okudukları bölüme göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Mesleki Öz-Yeterlikler ile Okudukları Bölüm İlişkisi

Sıra	BÖLÜM	n	$\bar{x}$	s	F	P	Farkın Kaynağı (Scheffe)
1	İlköğretim Sınıf	165	3.72	0.46	3.096	0.047	1-2, 2-3
2	İlköğretim Matematik	119	3.60	0.48			
3	İlköğretim Fen Bilgisi	46	3.78	0.40			
	Toplam	330	3.68	0.46			

* $p < 0,05$

Yapılan F testi sonucunda bulunan p değeri “0.047” çıkmıştır. $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı fark vardır. Farkın kaynağına bakıldığında, yapılan Scheffe testi sonucuna göre; İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve İlköğretim Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adayları ile İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılaşma görülmektedir.

Anlamlı fark için ortalamalara ($\bar{x}$) bakıldığında; sınıf öğretmenliğinde öğrenim görmekte olan 165 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.72” iken, matematik öğretmenliğindeki 119 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.60” ve fen bilgisi öğretmenliğinde okuyan 46 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.78” olarak çıkmıştır. Buradan fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki aday öğretmenlerin, sınıf öğretmenliği ve matematik öğretmenliği bölümündeki aday öğretmenlere göre kendilerini daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır.

3.4. Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz-Yeterliklerinin Öğrenim Türüne Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öğretmen adaylarının kendi görüşlerine göre, mesleki alanındaki yeterlik düzeylerinin öğrenim türüne göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Mesleki Öz-Yeterlikler ile Öğrenim Türü İlişkisi

		N	$\bar{x}$	S	T	p
ÖĞRENİM TÜRÜ	Normal	236	3.64	0.48	3.001	0.003
	İkinci	94	3.80	0.41		

*p<0.01

Yapılan t testi sonucunda bulunan p değeri “0.003” çıkmıştır. p<0.01 olduğundan dolayı öğrenim türü arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Katılımcı 236 normal öğretimdeki öğretmen adayının kendilerini yeterli görme düzeyleri ile 94 ikinci öğretimdeki öğretmen adayının kendilerini yeterli görme düzeyleri “Oldukça Yeterli” düzeyde çıkmasına rağmen ortalamalara bakıldığında normal öğretimdeki öğretmen adaylarının “ $\bar{x}=3.64$ ” ve ikinci öğretimdeki öğretmen adaylarının ise “ $\bar{x}=3.80$ ” ortalamaya sahip olması ikinci öğretimde öğrenim görmekte olan öğretmen adayları mesleki bakımdan kendilerini daha yeterli gördüklerine işaret etmektedir. Bu sonuca göre, mesleki yeterlik ile ilgili olarak anket maddelerine verilen cevapların normal ve ikinci öğretimde okuyan aday öğretmenler için farklı düzeyde olduğu söylenebilir.

3.5. Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz-Yeterliklerinin Okudukları Sınıf Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Mesleki yeterlik düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Mesleki Öz-Yeterlikler ile Okudukları Sınıf İlişkisi

	SINIF DÜZEYİ	N	$\bar{x}$	S	F	P
1	1. sınıf	56	3.65	.477	0.646	0.586
2	2. sınıf	28	3.75	.550		
3	3. sınıf	148	3.71	.440		
4	4. sınıf	98	3.65	.481		
Toplam		330	3.68	.467		

p>0.05

Yapılan F testi sonucunda p>0.05 düzeyinde anlamlı fark bulunmamıştır. Ortalamalara ($\bar{x}$) bakıldığında; 1. sınıfta öğrenim görmekte olan 56 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.65”, 2. sınıfta öğrenim görmekte olan 28 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.75” iken, 3. sınıftaki 148 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.71” ve 4. sınıfta okuyan 98 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.65” olarak çıkmıştır. Buradan 2. sınıftaki aday öğretmenlerin, diğer sınıf düzeylerindeki aday öğretmenlere göre kendilerini daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. İlginç olan bir durum, 1. ve 4. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan aday öğretmenlerin ortalamalarının toplam ortalamanın altında kalmasıdır.

3.6. Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz-Yeterliklerinin Mezun Oldukları Lise Türüne Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öğretmen adaylarının kendi görüşlerine göre mesleki yeterlik düzeylerinin mezun oldukları lise türüne göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Mesleki Öz-Yeterlikler ile Mezun Olunan Lise Türü İlişkisi

	MEZUN OLUNAN LİSE TÜRÜ	N	$\bar{x}$	S	F	P
1	Süper Lise	46	3.73	.43	1,694	,151
2	Düz Lise	234	3.67	.46		
3	Anadolu Lisesi	41	3.64	.50		
4	Meslek Lisesi	2	3.51	.24		
5	Diğer	7	4.10	.31		
Toplam		330	3.68	.46		

$p > 0.05$

Yapılan F testi sonucunda bulunan p değeri “.151” çıkmıştır. $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır; mezun olunan lise türü bakımından öğretmen adaylarının öz-yeterlik ortalamasının 3.51 - 4.10 arasında olduğu tespit edilmiştir. Buna göre öğretmen adayları mezun oldukları lise türüne göre öğretmenlik mesleği açısından kendilerini oldukça yeterli düzeyde görmektedirler. “Meslek lisesi mezunu” aday öğretmenlerin, diğer lise mezunu aday öğretmenlere oranla öz-yeterlik düzeyi en düşük düzeyde çıkmıştır.

Ortalamalara ($\bar{x}$) bakıldığında; “Süper Lise” mezunu 46 katılımcının ortalaması “3.73” iken, “Düz Lise” mezunu 234 katılımcının ortalaması “3.67”, “Anadolu Lisesi” mezunu 41 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.64” ve “Meslek Lisesi” mezunu 2 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.51” ve bu liselerin dışında kalan “diğer lise” mezunu 7 katılımcının ortalaması ise “3.67” olarak hesaplanmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi’nde öğrenim görmekte olan aday öğretmenlerin mesleki yeterlilik düzeylerinin kendi görüşlerine göre ortaya konulması ve böylece öğretmenlik mesleği açısından önemli bazı sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. 2005–2006 öğretim yılının bahar döneminde 330 öğretmen adayı ile gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda anketi oluşturan 44 maddeye bakıldığında, 2 maddeye tamamen yeterliyim, 34 maddeye oldukça yeterliyim ve 8 maddeye ise orta düzeyde yeterliyim cevabı verildiği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, öğretmen adaylarının tamamına yakınının ifadelerine verdikleri cevaplarla kendilerini öğretmenlik mesleği alanında oldukça yeterli gördüğü belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının ankette yer alan maddeler içinde kendilerini “4,34” ortalamayla en yüksek düzeyde 30. madde, “Sınıfa zamanında girmede” ve “4,23” ortalamayla 37. madde, “Öğrencilerin kendilerini ifade edebilmelerine imkan veren demokratik bir sınıf atmosferi oluşturmada”; en düşük düzeyde ise “2.97” ortalamayla 25. madde, “Sınıfın rengini öğrencilere uygun olacak şekilde belirlemede” ve “3.17” ortalamayla 15. madde, “Özel öğretime ihtiyaç duyan öğrencilere uygun öğretim yöntem ve tekniklerini

uygulamada” ifadelerini görmektedirler. Bu sonuçlara dayanarak, öğretmen adaylarının sınıf yönetimi bakımından derse zamanında girme ve öğrencilerin düşüncelerini serbestçe ve bağımsız biçimde aktarabilecekleri sınıf ortamı oluşturma alanında kendilerini tamamen yeterli gördükleri tespit edilirken, sınıfın fiziki düzeninin sağlanması ve bunun yanında özel öğretime gereksinimi olan öğrencilerin belirlenerek bunlara yönelik spesifik öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması alanlarında ise diğer alanlara göre kendilerini daha az yeterli gördükleri belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterliklerinin okudukları bölüme göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için gerçekleştirilen varyans analizi sonucunda Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan aday öğretmenlerle Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan aday öğretmenler ve Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan aday öğretmenlerle Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan aday öğretmenler arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenliğinde öğrenim görmekte olan 165 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.72” iken, Matematik öğretmenliğindeki 119 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.60” ve Fen bilgisi öğretmenliğinde okuyan 46 katılımcı aday öğretmenin ortalaması “3.78” olarak çıkmıştır. Fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki aday öğretmenler, Sınıf öğretmenliği ve Matematik öğretmenliği bölümündeki aday öğretmenlere göre kendilerini daha yeterli gördükleri belirlenmiştir. Bunun yanında Matematik öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri, sınıf öğretmenliği ve fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarına göre daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterliklerinin öğrenim türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile gerçekleştirilen t-testi sonucunda ise, ikinci öğretimde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının normal öğretimdeki öğretmen adaylarına göre mesleki bakımdan kendilerini daha yeterli gördükleri belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik düzeyleri, cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine ve mezun olunan lise türüne göre herhangi bir farklılaşma göstermemiştir.

Hızlı bir değişim ve gelişimin yaşandığı bilgi çağında öğretmenlerden beklenen nitelikler de değişmiştir. Günümüzde öğretmenlerden hem öğretim yöntem ve teknikleri en iyi kullanabile becerileri göstermeleri hem de çağdaş eğitimin gereksinimi olan daha modern sınıf yönetimi ve bunları öğrenme ortamları ile bütünleştirebilmeleri beklenmektedir.

Son yıllarda giderek önem kazanan sınıf yönetimi genellikle sınıfta disiplini sağlamak olarak görülmektedir. Günümüzde, sınıf yönetimi kapsamlı bir şekilde, sınıfta hedefler doğrultusunda öğretim ve öğrenmenin meydana gelmesi için, öğretmenin öğrenme çevresi ve öğrenci davranışlarını düzenlemesi, kontrol etmesi ve değiştirmesiyle ilgili teknik ve etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir⁽¹⁷⁾.

Sözkonusu etkinlikleri yerine getirecek, çeşitli disiplinlerdeki bilgi ve becerileri anlamlı bir bütün teşkil edecek biçimde öğrencilerine kazandıracak aday öğretmenler, öğrenim gördükleri lisanstan itibaren bu tecrübeleri kazanmalıdırlar. Türkiye’de Eğitim Fakültelerinde “ Okul deneyimi I ve II ile Öğretmenlik Uygulaması” dersleri öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterliliklerin bütünleşmesine yardımcı olunması hedeflenmektedir. Burada önemli olan dersin etkili, verimli ve çekici bir biçimde işlenmesidir. Dersin hedeflerine ulaşılabilmesi için dersin 1 saat teorik, 5 saat uygulama olan içeriği planlı bir biçimde yürütülmelidir.

Üniversitelerdeki öğretim elemanlarımız öğretmen adaylarına rehber olmalı, öğretmenlik deneyimini mesleğe başlamadan önce gerçek bir şekilde yaşatmalı, bu şekilde adayların kendilerinde eksik gördüğü yönleri tamamlamalarına fırsat verecek ortamları sağlamalıdır. Bu ise eğitim sistemimizin daha etkili ve verimli işlemesine yardımcı olacak ve nitelikli bireyler yetiştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

1. KURTKAN, Amiran. Eğitim Yolu ile Kalkınmanın Esasları, İstanbul, 1982.
2. FİDAN, Nurettin ve ERDEN, Münire. Eğitime Giriş. 5. Baskı. Ankara: Meteksan Matbaacılık, 1994.
3. ARI, Ramazan ve SABAN, Ahmet. Sınıf Yönetimi. Konya: Mikro Dizgi. 2000
4. ERDEM, Ali Rıza. 21. Yüzyıla Girerken Nasıl Bir İnsan Modeli Yetiştirelim. Ankara: Anı Yayıncılık. 1998.
5. BÜYÜKKARAGÖZ, S. Savaş ve ÇİVİ, Cuma. Genel Öğretim Metotları. 9. Baskı. Konya: Öz Eğitim Yayınları. 1999.
6. BALOĞLU, Nuri. Etkili Sınıf Yönetimi. Ankara: Baran Ofset. 2001.
7. BAŞARAN, İbrahim Ethem. Eğitime Giriş. Ankara: Kadioğlu Matbaası. 1994.
8. ATAÜNAL, Aydoğan. Öğretmenlik Mesleğine Giriş veya Nasıl Bir İnsan?. Ankara: 20 Mayıs Eğitim Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı Yayınları. 2000.
9. UÇAN, Ali. Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğine Genel Bakış. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimde Kalite Paneli (22 Kasım 2000). Ankara: MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. 2001. s. 53-102.
10. KURAN, Kezban. Öğretmenlik Mesleği (Niteliği ve Önemi). (Ed. Adil TÜRKÖĞLU). Ankara: Mikro Yayınları. Öğretmenlik Mesleğine Giriş. 2002, s.253-278.
11. MEB. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. Öğretmen Yeterlilikleri. Ankara: MEB Yayınları. 2002.
12. AŞKAR Petek, Umay Aysun, *İlköğretim Matematik Bölümü Öğrencilerinin Bilgisayarla İlgili Öz-Yeterlik Algısı*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2002, Sayı:21.
13. BJORKLUND, David F., Children’s Thinking: Developmental Function and Individual Differences, Brooks/Cole Pub., 1995
14. WOOLFOLK, Anita E. Educational Psychology, Allyn and Bacon Pub., 1998.
15. MILNER, H. Richard. *A Case Study of an Experienced English Teacher’s Self-Efficacy and Persistence through ‘Crisis’ Situations: Teoretical and Practical Considerations*, High School Journal, Oct/Nov2002, Vol:86, Issue 1.
16. KARASAR, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara, Bilim Kitapevi 1986.
17. ERDEN, Münire. Sınıf Yönetimi. 2. Baskı. İstanbul: Aklım Yayınevi. 2003.